

Hastrmani.

I.

Za stara byli lidi s hastrmany dobře známi. Chodívali k nim na besedu a sedávali obyčejně na peci. Děvčata měli rádi a hlavně pro ně chodili na přástky.

Jednou se stalo, že dva hastrmani chodili za jedním děvčetem; tu se oň často bili. Jednou přišel k staříčkovi Dolákovi ten jeden hastrman a povídá: »Ty, poslouché, zavez mě k Domaželicím.« — »Dnes tam nepojedu, je zima,« odpověděli mu staříček. — »Viš co, tady máš kožuch a pojed'.« Tož co měli staříček dělat. Oblékli se, zapřihli a jeli. Cestou povídá jim hastrman: »Dnes se zas budem bit s tím domaželickým hastrmanem. Leze mi, potvora jedna, do zelí. Dé pozor, dež budó vycházet červené bubliny, ujíždí pryč, esli modré, počky na mě.«

Dojeli k stavu, hastrman seskočil a hup do vody. Staříček se dívali na vodu. Najednou začla vřít a vyšly červené bubliny. Tož staříček práskli do koní a ujížděli, jak by jim paty páli. Kósek dál se zastavili a ohlédli se na stav. A to už vycházely modré bubliny. Potem vylezl staříčkův známý z vody a povídá: »To sem mu dal, už vickrát nepoleze nikomu do zelí.« Dyž přijeli dom a hastrman se rozlóčil, řekl staříčkovi: »Ten kožuch si nech na památku, nos ho baj do deště. Nikdy však ho neobracé!«

Staříček Dolák noseli ten kožuch přes třicet let a furt byl jak nové. Jedno se tak naň dívali a pravili si: »Co bych si ho nesměl obrátit?« Tož ho obrátili a měli z něho hromadu lopóňů.

(Z Domaželic.)

II.

Staříček Zicháček pasávali v Lutětině koně (u Dřevohostic). Zapálili si dycky a lehli si pod mez. To byla celá jejich práca, lebo koně se jim neřivočili. Jednou, když tak ležá, zaslechnou rachot vozu, křik a zpívání. »To viš, tak hlópe nejsu, abych ti nato naletěl,« pomyslí si staříček na hastrmana. V tom ale přirachotil k nim vuz plný družbů a dróžek; ti zpívali a výskali. Jak přijeli k staříčkovi, jeden družba seskočil a podává Zicháčkovi dvě flaše: »Tu máte, staříčku, gořalu, a tu pívo. Zavděte si!« Ale staříček nic. Na flaše nesáhli a ani nemukli. »Tož on staříček nemá asi tabáku, podéte jim a taky laterňu, aby si zapálil.« Jedna dróžka seskočila dule a nabízela to staříčkovi. Ale oní nic. Pak se ten družba zasmál, skočil baj s dróžkó na vuz a odjeli k Sovadině. Staříček Zicháček byli postrašení a utekli dom.

Ráno šak jim to nedalo a šli se tam podívat, esli ty sklínky a ty ostatní věci tam ešče jsou. Našli to, ale místo flaší to byly dvě koňské piščale, místo talírku s tabákem koňská lopatka s kobylencem a místo

laterně koňská lebka a v ní — mrkvos. Tož tak poznali, že to byla hastrmanská svajba. Ale od té doby se tam staříček Zicháček báli pást.
(Z Lutětína u Dřevohostic.)

III.

Staré Končák z Hlinska měli u lesa pole dvě měrice. Jednou tak tam šli a uviděli dva pěkné koně. Jak jich zmerčili, nadřeli z vazového chrásta lyk, z těch zrobili dvě ohlávky a chytli do nich ty koně. A zorali s něma celé dvě měrice silně do hlóbky. Zbývaly už leda obratě a koně byli tuze uondani. Tož jich pustili a oni žbluňk do potoka. Na druhý deň šli doorať obratě s kravama. Ale pole nebylo vůbec ani naorané. Kdyby byli s těma konima je byli doorali celé a pak překřižovali násadkou, bylo by zůstalo zorané.
(Z Hlinska.)

IV.

Za dávných dob, kdy radvanská náves byla už kol dokola zastavěna selskými statky, byla tato upravena tak, aby voda, stékající stružkami s okolních návrší, se zde zdržovala. Tak se tu časem utvořil mělký rybníček. V tomto rybníčku napájel se dobytek, vracející se s pastvy, pacholci tu koupali koně, hospodyně s děvečkami právaly prádlo a konečně po celý den se v něm brouzdaly děti nebo si v jeho blízkosti hrávaly. Rybníček tu přetrval věky a vzpomínky naň jsou oživovány mnohými pověstmi, z nichž jedna vypravuje toto:

Jednou si na návsi hrál celý houf dětí. Pojednou se zvedl silnější vítr a odnesl jednomu chlapci klobouk přímo do rybníčka. Chlapec se rychle rozběhl za ním a snažil se klobouk vylovit. Už už sahal po něm, když ten popojel po vodě zase dále od břehu. V tu chvíli, kde se vzal, tu se vzal, na klobouku seděl malý zelený ptáček a upřeně se díval na chlapce. Zatoužil chlapec po něm a natahoval se přes okraj rybníčka, ale tak nešťastně, že sjel do vody obličejem dolů. Děti, které výjev pozorovaly, daly se do křiku a tak přivolaly lidi, kteří chlapce z rybníčka vytáhli, ale už mrtvého.

Všichni hádali, že je to práce vodníkova a radili se, jak se ho zbavit. Zkušeni sousedé tvrdili, že bude nejlépe rybníček vysušiti. A tak také udělali! Začali rybníček vysušovati, až z něho zůstaly jen dvě veliké louže. Ty už se vodníkovi nehodily za obydlí a tak se jedné noci z Radvanic odstěhoval!

(Žákyně J. Hudlíková z Radvanic podle stařencina vypravování.)

Jak vznikli půhončí.

Jak vznikli půhončí, nám vysvětluje poznání starého zřízení soudního v našich zemích. Vznikli v dobách, kdy u nás zřízeno t. zv. zemské právo (zem. soud), v jehož službách stáli také zvláštní služebníci, obstarávající doručování soudních obsílek čili půhonů obžalovaným. Těmto služebníkům říkalo se půhončí. Počátky působnosti tohoto soudu se kladou už do XIII. století; lze proto míti za jisté, že i půhončí byli přibližně v téže době v našem kraji usazováni.

Protože tehdejší soudní jednání velmi záviselo na správném doručení půhonu, byly pro důležitý úkon vybírány spolehlivé osoby z řad úředníků, válečníků nebo zasloužilých dvořanů, kterým pro zajištění stálých příjmů přidělovány rozsáhlé pozemky v různých osadách olomouckého kraje. V Radvanicích bývalo odedávna 6 svobodných půhončích gruntů, z nichž jejich majitelé neplatili žádných daní a byli úplně svobodní majetkem i osobou až do r. 1792.

Časem upadlo v zapomenutí, jak vznikl svobodný stav půhončích, a lid ve své fantasii si vymyslel o jejich vzniku různé pověsti, z nichž jedna nejzajímavější se uvádí podle podání radvanského rodáka p. Huberta Janáka z Bochoře. Zní takto:

U kterési vesnice v tomto kraji pásli pohůnci koně. Bylo to v době, kdy v zemi zuřila válka. V jedné větší bitvě bylo knížecí vojsko poraženo a dalo se na útěk. Také velitel domácího vojska, člen knížecí rodiny, obrátil koně a ujížděl od svého poraženého vojska, kam ho kůň nesl, jen aby neupadl v zajetí. Hlouček nepřátelských jezdců však zpozoroval jeho útěk a úprkem hnál se za ním. Pronásledovaný velitel dojel k pohůnkům a žádal je, aby ho někde ukryli. Jenom slezl s koně a vešel do malé pastoušky, kterou tu měli zřízenou, aby v čas nepohody měli se kam schovat, už tu byli jeho pronásledovatelé. Pohůnci, kteří odjakživa dobře vládli svými dlouhými bičí, rozestoupili se do půlkruhu a začali jimi práskati a šlehati do nohou nepřátelských koní, až se tito splašili a dali na útěk. Velitel potom vyšel z úkrytu, poděkoval pohůnkům za zachránění a slíbil jim, že se jim brzy dobře odmění. Po krátkém odpočinku vsedl na koně a odejel.

Jakmile se válka skončila, došlo od knížecího dvora nařízení, podle kterého každému pohůnkovi přidělen dvorec se 100 jiter půdy, a oni osvobozeni ode všech dávek a robot. Jenže o příděl se hlásilo mnoho jiných lidí, kteří tenkrát nepásli. Kníže však kázal i je obdarovati. A tak jich bylo v našem kraji celkem 42. Lidé jim říkali pohunčáci, protože se stali jimi z pohůnků, kteří dříve pásávali koně.

O čudech, strážcích poledního lidu.

K Radvanicím patří samota »Na skalách« zvaná, kde už po několik set let se láme užitkový nerost vápenec a hned na místě páli na vápno. Starý lom je opředen pověstmi, vypravujícími o čudech, strážcích poledního klidu. Tatínek rád občas vypravuje, co o nich slyšel od starých lamačů.

Ve skále možno spatřiti menší i větší trhliny, kterým se říká sloje. Ve větších hloubkách skály se nacházejí nádherné podzemní místnosti, obývané skalními duchy, zvanými »čudy«. Zdejšími lidem se už dávno nezjevili, ale ze starších dob se vypravuje, že jsou úplně podobni oněm skalním mužíkům, jací žijí ve skalách vůbec. Nemají v lásce lamače, protože tito je stále vyrušují a snaží se proniknouti k jejich obydlím. Zle se mstí každému, kdo by se odvážil rušiti je hlavně v polední přestávce, mezi dvanáctou a první hodinou odpolední, kdy prý se scházejí k důležitým poradám. Staří lamači už vědí, jak dovedou trestati neposlušné rušitele, a proto za nic na světě by v lomu

nezůstali po poledním zvonění; raději zanechají práce hned při prvním úderu zvonu, aby čudy proti sobě nepopudili. Zato mladí a nezkušení lamači, kteří práci v lomu teprve nastupují, rádi si ze všech pověstí o čudech s počátku tropí jen výsměch a zúmyslně prodlužují práci i po zvonění, jen aby ze sebe udělali hrdiny. Když teprve některého z nich v krátké době stihne neštěstí, pak už toho zanechají.

Trest za rušení klidu bývá zprvu mírný, ale potom se stupňuje. Tak na př. pantáta Z. z Radvanic, který už zanechal namáhavé a nebezpečné práce v lomu, zažil tu leccos nepříjemného. Jednou ráno přišel do práce o něco později než ostatní. Aby ztrátu času nahradil, chtěl pracovat i přes poledne. Marně ho spolupracovníci varovali, aby toho nedělal a šel raději s nimi k obědu. Neuposlechl je a v práci pokračoval. Najednou ho píchlo v zádech, že musel práce ihned zanechat. Bolest se rozběhla po celém těle. Jen s největší námahou se dobelhal domů a ulehl. Několik málo minut práce po zvonění ho stálo několik dní nemoci.

Po letech však zapomněl na nehodu a zase chtěl dodělat práci po odzvonění, ale najednou se mu ztratilo veškeré skalařské náčiní, které měl kolem sebe rozloženo. Našel je až po třech dnech.

Zajímavou příhodu tu zažil pantáta Ch. z Lazník, když pokračoval ve vrtání skály po poledni. Vrták mu pojednou sjel do vyvrtané díry a propadal se jako by do hluboké propasti a při nárazech na skálu vždy silně zazvonil.

Také pantáta V., dnes už výměnkář, pracoval v lomu dlouhá léta a leccos dovede vypravovat. Zloby čudů okusil, když jednou nenechal v poledne práce. Měl tehdy navrtanou díru do velkého kamene, který chtěl ještě v poledne roztrhat. Do určené hloubky scházely už jen asi 3 cm. Ale pojednou se mu nebozez v kameni zasekl a nemohl s ním pohnout sem ani tam, ať se namáhal jak chtěl. Konečně poznal marnost svého počínání a šel domů. Po obědě si přinesl nový nebozez, aby mohl začít vrtat vedle. Přijda ke kamenu, sáhl bezděky na zaseknutý nebozez. Skorem se ulekl, když mu tento spadl do dlaně. Ihned pochopil, že to bylo dílo čudů, kteří jej na ponejprv chtěli jen pokárati, a byl rád, že se mu nestalo nic horšího.

Velmi krutě potrestali čudí před lety skalaře Vejrka. Ten podkopával veliký balvan, když ve vsi zvonilo poledne. Ostatní dělníci ihned zanechali práce a odcházeli k obědu. Když viděli, že se Vejrek nemá k odchodu, napomínali ho, aby nedráždil čudy a šel také. Ten se však rozesmál a pravil, že stejně v takové bajky nevěří. Kopal dále, aby získal kamene, kterého mu scházelo do určité jednotky. Netrvalo však ani 10 minut a lomem se rozlehl strašný rachot. Lidé se skal přiběhli se podívat, co se stalo; viděli, že podkopaný balvan se utrhl a pohřbil pod sebou i Vejrka. Tehdy všichni tvrdili, že čudí potrestali Vejrka za výsměch.

Od té doby nepříhodilo se v lomu žádné neštěstí, protože lamači bojí se dráždit čudy a odcházejí z lomu ihned, jakmile k nim dolehne zvonění ze vsí.

Emilie Polesová.

Pověsti z Radvanic sebral p. řídící učitel Richard Konečný, který je zaznamenal v místní obecní kronice.

Laciné mléko.

Jeden pohůnek z Bezuchova vedl na louku koně. Když šel zpátky, uviděl čtyři ženské. Ty ženské šly po loukách a táhly za sebou trávence. Při tom říkaly: »Beru z polovice, beru z polovice.« Pohůnek nesl ohlávky i spustil je jedním koncem na rosnou trávu, dal se za ženské a říkal: »A já ostatek, a já ostatek.« Pak se mu to omrzelo, sebral ohlávky a šel domů. Ohlávky pověsil na branku od maštale. Za chvíli šla tudy hospodyně, podívá se náhodou na ohlávky a vidí jak z ohlávky mléko teče cícórem. Hned se sběhl celý dům a uhodili na pohůnka: »Co sved's s těma ohlávčkama?« Pohůnek se přiznal, vyprávěl, co se mu stalo a pojmenoval ty ženské jménem. Jak však jejich jména vyřkl, svalil se náhle na zem a začal se svíjet. Křičel, že ho ty čtyři mlátí. Domáci byli celí postrašení, běhali sem a tam, nevěděli co dělat, až jeden běžel pro panáčka. Ten přišel, čarodějnice zažehnal a ty hned přestaly pohůnka sužovat. Ale ohlávky ztratily svou čarodějnou moc a mléko z nich přestalo téct. (Z Bezuchova.)

Jak Pán Ježíš učil lidi.

Šel jednou Pán Ježíš kolem sedláka, který oral. Když dojel na konec pole, nezačal orat u druhé meze, ale obrátil se a oral touže brázdou zpět. Pán Ježíš mu ukázal, jak má orat kolem dokola. Pak se šel podívat do vesnice. A tu uviděl ženu, která tkala. Když člunek s nití přehodila, utrhla nit, člunek vzala zas do téže ruky a tak házela jím jen jednou stranou. I jí ukázal Pán, jak může snadněji pracovat.

Po čase šel Pán Ježíš zase tudy. I uviděl sedláka, jak oře jak ho naučil: Zeptal se ho: »Sedláče, kdo tě naučil tak orat?« Sedlák ho nepoznal, tož smekl klobouk a pravil: »To Pán Bůh mě tomu naučil; budiž jméno Jeho pochváleno.« — »Dobře řekl's,« Pán na to, »krátký čas orat budeš, živ však po celý rok z práce této budeš.« Potom se šel podívat na ženu, již učil tkát. A zeptal se jí: »Kdože tě tomu přiučil?« I ohrnula žena nosíček a řekla: »Já sama. Docela sama.« — »Dobře, ženo,« zase Pán, »celý rok budeš tkát a nakonec práci svou pod paži uneseš.« (Z Dřevohostic.)

Almužna.

V Žakovicích byla jednou jedna tuze lakomá selka. Ani jeden žebrák u ní nic nedostal. Chtěla vědět, kolik do roka ušetří na almužně. Od té doby, kdykoliv přišel žebrák, schovala do truhly na komoře krajíc chleba, koláč či vajíčko. Tož přešel rok a poslední den přišel staříček a ptal. Vzala vajíčko a hajdy na hůru ke truhle. Těšila se na pohled, co toho za rok v truhle má. Otevřela truhlu, ale hrůza! Vevnitř samá zoužel, žáby, ještěrky, hadi, havěť všeliká lezli proti ní. Strachy utekla a na druhý den šla ke zpovědi. Rozhřešení však panáček jí

nedal. Všecky poutě pochodila, v jiných dědinách u jiných panáčků se zpovídala, ale marnost nad marnost. Tož se rozhodla jít k poustevníkovi. Poustevník jí vyzpovídal a za pokání uložil položit se do té truhly. Selka přišla domů a ztratila se. Nebylo jí. Až jednou šel hospodář na hůru a tam na truhle seděla bílá holubička. Jak ho uzřela, tož ho třikrát obletěla a ztratila se. Sedlák otevřel truhlu a našel tam jen hromádku oblízaných kostí. (Z Žakovic.)

Čert pacholkem.

Byl jednou na Lhotsku jeden tuze nedobrý správce. Všichni se před ním třáslí, zvláště svobodná děvčata, baj mladé ženy. Tož v Blazicích sedlák Zázvora měl ženu, pěknou jak Panenku Mariu. Tak jednoc ten správce za ňo vlezl do stavení. A Zázvora, jak se necítil, lapl ho za limec a vyhodil ho ven. Od té doby na něm správce seděl a kde mohl, tam mu cosi »dobrého« udělal. Néhorší práce na robotě, s kerymi by mělo hezkých pár chlapů co dělat, dostával Zázvora. A je isté, že jich pořádně udělat nemohl. A potom užil nešasný sedlák všech »nebeských« slastí. Lavice s liskovkó, osel, klada se měli dobře.

Tak jednoc čert, jeden z těch, co pokošijó lidi po světě, měl hotovó svó prácu. A vracel se dom, do pekla. Cestó se stavil v Blazicích, jako žebrák. Žena toho Zázvory byla tuze šcedrá k žebrákům a tak dostal čert pořádné krajíc. Dyž přišel do pekla a řekl to Luciferovi, ten se naň obořil: »A to neviš, jakó hlópost vyvedl's? Almužna patří žebrákóm. Za ten krajíc mosíš si teďka tři leta u toho sedlačiska odsložít.« Tož co mohl chudák čert dělat. Sebral se a letěl zpět do Blazic.

Co stópl Zázvora u pana správca v takovó lásku, nevydržel to u něho ani jeden pacholek. Tak byl čert, proměněný v silného chlapa, vděčně přijat. A včil mohl správce zhlópnóť vymýšlením nových prací pro Zázvora. Čert udělal všecko levó rukó. Dyť mu muselo pomáhat celé peklo. Tož dovezl baj celó skalú a vyvalil jí vzteklymu správci pod okny.

Ty tři roky už končily. Jednoc vynašel správce tuze »pěknó« prácu: Zázvora mosel dovést velké buk baj s kořeny. Dež to udělali, povídá čert Zázvorovi, co je zač, a proč u něho mosí složít. Zázvora se polekal tuze. Ale správce, jak zmerčil, že Zázvorovi buk dovezli, se dožral a povídá: »A včil si mě zavezte do pekla.« To byla voda na čertů mlyn. Lapl správca a už zmizeli za strašného smradu. (Z Blazic.)

Čarodějnice.

Dokavat byli ešče staříček Šbyzař mladí a bydleli u svých rodičů, stala se jim jedná divná věc. Tož večír, dyž už šli všichni spat, zůstali hospodyně, staříčkova matka, ešče hore. Lebo museli stlókát. Dyž už všichni spali, vyndali matka masnicu. Ale staříčka vtom kósla breberka a on sa obudili. A uviděli divné věci. Hospodyně nalili do masnice trošku smetany, pak namazali vrtědlo jakósi zelenkavó mastó a dali sa do vrtění. Za chvílku, než by švec řekl, bylo máslo hotovy a bylo ho tolik, že se staříčkovi nezdálo být možné, že je to leda z jedné masnice. Pak šli hospodyně ven a donesli si halózkú rúže. Tó halózkó

šlehli všechny, aby měli isté, že všichni spí. Pak otevřeli okno, sedli na ohřeblo a řekli: »Fuk do okna, ničeho se nedotkna, fuk přes trní, až to všecko brní.« Pak zmohla staříčka dřimota a usnuli. Ráno se hospodyně ptali všech: »Jak ses vyspal?« A dívali se přitom do očí. Dyž se ptali staříčka a oni jakoby nic, povídali: »Ale nepovídé, dyť sem tě v noci viděla s děvčicó na zahradě.« Ale staříček věděli svoje a od té doby se hospodyně báli. (Ze Všechovic.)

O radvanských rychtářích.

Radvanští sedláci za časů poddanských měli pro své rychtáře pěkné vysoké boty a slavnostní plášť. Tím chtěli ukázat, jak jsou zámožní, a že také o zevnějšek rychtářův pečují.

Byl-li rychtář předvolán na vrchnostenský úřad ve Veselíčku, musel tam jít bos a boty nésti převěšené přes rameno. Teprve u Veselíčka si obul boty a šel ke správě. Cestou zpět se zase u poslední chalupy vyzul a šel do Radvanic bos, aby boty dlouho vydržely.

Sedláci z vedlejší vesnice Buku měli svou vrchnost v Rokytnici. Byli však tak zubožení, že nemohli svým rychtářům opatřit ani boty, ani plášť. Proto bylo-li v Rokytnici nějaké důležité jednání, k němuž se měl každý rychtář dostavit na zámek ve slavnostním úboru, nezbyvalo buckému rychtáři, než vypůjčiti si obojí od rychtáře radvanského. Plášť i boty opatroval a vždy v nejlepším pořádku hned po svém návratu ze zámku vracel, aby je po druhé zase dostal vypůjčiti! (Dle upravování p. Huberta Janáka z Bochoře.)

Chrastavá žaba.

Jednou sekl chalupník Matěj se svou starou seno na lhotských lukách. Když bylo poledne, položil Matěj kosu, posadili se k potoku a dali se do jídla. Měli pečenou kaši. A tož jak jedli, přiskákala k nim ohromná chrastavá žaba. Posadila se před ně a koulela na ně očiska. Prv si jí nevěšimali, ale když tak na ně pořád čuměla, povídá žena: »Matěju, naber tu potvoru na kosu a odhoď ji pryč, ať na nás tak nehledí!« — »Ale jdi, stará, vždyť je to taky tvor Boží. Nech ju být.« A nabral trochu kaše na lžicu, dal ji na trávu. Žaba kašu zhltila a odsčkákala.

Za týden šel Matěj do Vyzovic kupovat voly. Ale v lese zakopl o bludný kořen a zabloudil. Chodil dokola, ale ne a ne se hnout z místa. Pak poznal smrk, kolem kterého už dvakrát šel a už věděl, na čem je. Matěj nebyl jakživ hrdina. Ale včil, jak se začlo stmívat, stromy vypadaly jak strašidla, se mu roztřepaly kolena a zježily vlasy. Když už mu bylo všelijak, uviděl před sebou roztrhanou chalupu. »No, palác to zrovna není, ale zaplať Pánbu, že budu mezi lidma.« Zabušil na dvírka. Nic. Chytl za kliku, vešel dovnitř a zastal tam starou babu. »Vítám tě, Matěju,« povídá mu. Tož se podivil, jak ho baba zná. »Nic se nediv, já su ta žaba, které's dal kaše. A vím, že jdeš do Vyzovic, koupit voly. Ale nemusíš tam jít. Vrať se dom a na kraji lesa potkáš chlapa s dvěma voly. On ti je nabídne. Tak je kup. A místo peněz mu řekni, že mu je zaplatí chrastavá žaba. On se poleká a uteče. Tak vidíš, to máš za tu kašu. Ale včil u mně zůstaneš na nocleh.«

Matěj zůstal a měli k večeři pečenou kaši. Ráno babě poděkoval za radu, za večeři a za nocleh. Baba mu pak dala pěkný kožený pás pro ženu.

Poslechl babu a šel místo do Vyzovic domů. Na kraji lesa uviděl chlapa s dvěma voly. Vzal je od něho a k zaplacení odkázal na chrastavou žabu.

Přišel domů, zavedl voly do stáje. Pak si vzpomněl na pásek. Ale povídal si, že snad chce žaba ženě uškodit. Proto uvázal pás na psíka. A pes hned praskl. Tak se chtěla žaba ženě pomstít, že jí nepřála kaše.

(Ze Lhoty.)

Proč se osyka chvěje.

I.

Když Panna Maria s Ježíškem utíkala před Herodesem, přišla do lesa. Protože byla unavená, sedla si na mech, aby si odpočinula. I Ježíšek byl utrmácený cestou, a tak jí hned v náručí usnul. Všecky stromy se utišily, ani lístkem nepohnuly, aby mohlo děťátko klidně spat a neprobudilo se. Jenom osyka šuměla listím, až Ježíška probudila. Tu vstala Panenka Maria a povídá osyce: »Prokletý strome, do soudného dne nebudeš mít pokoj«. Od té doby osyka neustále šelestí. A kdyby ani vánku nebylo, musí se osykové listí chvět za pokutu, že vzbudilo malíčkého Spasitele.

(Z Vítonic.)

II.

Jednou byla u nás tuhá zima. Sněhu napadlo až po štíty chalup. A povídali lidé, že jsou tu vlci. Ale strýc Pavliš musel do města. Tetka se o ně báli a přemlouvali je, ale strýc ukázal svou hlavu: šli. Tož vlastně museli, chtěl jich tam pan správce a pan správce uměl s poddanýma točit.

Strýc šťasten, že ho pan správce nedal do šatlavy, si trochu popustili a dom se vracel pozdě večer. Už se jim zdálo, že vidí světla ze Soběchleb, ale vtom jako špatný skřívánek zazpívá a uviděli dvě lesklá očiska: Panebože, vlk. A už si to mastili k lesu. A vlk za nimi. Ale jak byli na kraji lesa, strýc nečekali a vylezli na první strom, který měli po ruce. Jenom se příkrčili k větvím a už tu byl vlk. No, dál tomu říkání věřit nemusíte, ale strýc to tak vypověděli. Tož jak ten vlk přišel, tak se hned ptal všech stromů: »A nejsou tady někde strýc Pavliš?« Ale stromy nic. A vlk zas: »Povězte, nejsou tu strýc Pavliš?« Osyce, na které strýc by skovaný, se udělalo nevalně a zachvěla se. Vlč to zmerčil a hned na ní: »Ty, osyko, nesedí na tobě strýc Pavliš?« Osyka možná chtěla říct, že ne, ale bylo jí nějak divně: roztřepala se jak před soudnou stolicí Boží. A to už vlk věděl co je. Zdvihl čumák k nebi a zazpíval, jak ten ptáček, co ty lístky tahá. Strýcovi bylo úzko, zvláště když viděl, jak se vlci sbíhají. Seděl jich kolem něho kruh a cvakali zubálama. Proseděli tak strýc pár pěkných hodin: měli strach, že usnou a zmrznou, nebo, že usnou a spadnou vlkům do tlam, nebo, že vlci vyskočí a stáhnou jich dolů, a tak. Až když začlo svítat, vlci cosi ucítili a utekli. Tož strýc slezli opatrně dolů a pomodlili se pět Otčenášků. Pak se podívali na osyku a ona se ještě pořád třepala. A tak se třepe až do dneška. (Ze Soběchleb.)

Poklad pod obranskou lipou.

V pašijové dny na Velký pátek bývávalo vidět pod obranskou lipou, jak ze země šlehají modré plamínky, hořely prý to peníze. I vypravil se na Velký pátek jeden šišemský občan i se svou ženou k onomu místu, aby ten poklad vykopali. Přišli k lipě, kdy v pavlovském kostele zpívali pašije, to byl pravý čas ke kopání pokladu. Viděli plný kotel naplněný zlatými i stříbrnými penězi, jak hoří modrými plamínky. I dali se do kopání. Tu okolo nich jede kočár, tažený vraným spřežením. Sedící páni v kočáře volali na dobyvatele kotlu pozdravem: »Pomáhej vám pán Bůh.« Při kopání pokladu se ovšem nesmí mluvit a proto jim kopající ani neodpověděli a pracovali dále. Kočí švihl do koní a páni se více o dobyvatele nezajímali. Za malou chvíli jel kolem lípy člověk s trakařem. Přijda k pracujícím, dal pozdravení a tázal se jich, zda nejel vedle nich kočár, tažený bujnými koňmi a zdali je dohoní s tím trakařem. Žena se tomu zasmála a řekla: »Blázne, kočár letěl s větrem o závod a ty s takovou rachotinou chceš je dohonit?« Jak to řekla, kotel se propadl i s penězi do země. Chvíli s udivením naslouchali cinkotu zlatáků, padajících na dno země. A tu, jak dopadl kotel na dno, s díry vytryskl silný pramen vody, a tato studánka je tam podnes a voda není široko daleko tak dobrá, jako právě pod touto obranskou lipou. (Ze Šišmy.)

O fajermonu ze Stachova dolu.

Koluje tu mnoho pověstí o těch fajermonech, bydlících na různých místech šišemského okolí. Jeden bydlel ve stachovém dole (při cestě k Pavlovicím).

Staříček Světlík ze Šišmy byl venkovským zvěrolékařem, jak se též za stara říkalo »kuršmíd«. Proto i v noci často chodíval do okolních vesnic pomáhat dobytku. Jednou šel z Prusínek domů a viděl, jak ve stachovém dole kráčí fajermon. Staříček nebyl z těch co dávají »do zaječích«. Byl to chlap dva metry vysoký, který se nebál ani čerta, jak o sobě říkal. A skutečně, ani nyní nevzal nohy na ramena, ale sledoval zvědavě směr jeho chůze. Fajermon šel přímo k němu, k Pálenině. Aby ho fajermon neviděl, uhnul mu s cesty a z úkrytu ho dále pozoroval. Fajermon přešel přes Dily přímo do Ameriky (místní název pozemku), tam se zastavil a zapísl. Staříček Světlík stál jako v udivení. Co neviděl. Od Helštýna se žene helštýnský fajermon přímo proti němu. Postavili se proti sobě a začali se tak rvát, že staříček je chtěl rozehnat a slabšímu pomoci, ale zdržel se, neboť chtěl vidět jak to skončí a kdo vlastně vyhraje. Dlouho to trvalo. Chvíli ten, chvíli zase onen válel se po zemi, až konečně prohrál fajermon ze stachového dole. Ale co se s ním stalo? Proměnil se v ohnivou bečku, kterou

helštýnský fajermon kutálel před sebou do svého sídla, k Helštýnu. Náš hrdina, staříček Světlík se vzpamatoval, zhluboka si oddychl a vykročil si k domovu. Od té doby neviděl už nikdy ve stachovém dole fajermona. (Ze Šišmy.)

Hloupý Jurka.

Byl kdysi na horách jeden chudý člověk, který měl tři syny. Dva byli chytrí dost, ale ten třetí zdál se hloupý. Tož jak v horách: ječmen měl klásky jako kmín a vysoký byl tuze; baj žaba se naň dívala s kopca. Dokavát byli kluci malí, uživil je ještě Matěj. Musela mu baj stará pomáhat, aby jim přece něco vyrostlo na pasece, jejich jediném majetku. Ale jak byli synci už čtrnáct let, nakázal Matěj mamě, aby jim nabalila pinkly, že se musí pustit do světa. Sám jim ještě domluvil a dyž se už loučili, povídá: »Tož domů se mi nevracejte. Leda dyž budete hodně bohatí, můžete mě přijít navštívit. Ale jinak mi na oči nechoďte!« Mama neříkala chlapcům nic, jenom slz pár jí ukápl, protože jí bylo tuze líto, že už snad je ani neuvidí. A měla strach, jak jim ve světě bude.

Kluci šli a hned za chalupou se rozdělili: ti dva starší a chytrí šli spolu a hloupý Jurka musel jít sám.

Tož ti dva se pak dostali do města. Vyučili se u kupců a pak si sami zařídili obchody. Vedlo se jim dobře, zvláště když se bohatě oženili. Ale domů se nehlásili ani jeden ani druhý a starý Matěj se dověděl o jejich bohatství teprve od jiných lidí.

Jurka zatím vstoupil do služby k pastýři a pobyl u něho deset let. Pak se mu začalo stýskat po rodičích, rozloučil se s pastýřem a hajdu domů. Přišel celý roztrhaný a přinesl si leda dvě ovečky za službu. Otec ho nehrubě radostně vítal, ale když se mama přimluvila, nechal Jurka doma. Pomáhal pak Jurka rodičům obdělávat horské políčko.

Ale druzí bratři se nehlásili, třeba to už bylo hodně dlouho, co byli z domu pryč. Když zase jednou večer si stýskal Matěj na nezdráné syny, povídá Jurka: »Nic to tato, šak uvidíte, já jim za to vytrů zrak.« — »Ale nepovidej, chlapče, dyť oni jsou chytrí a ty nemáš tuze darů Ducha svatého. Jak ty to uděláš?« — »Nic se nestarejte,« povídá nato Jurka, »a vy, maměnko, mi napečte zítra raneček dobrých makovníků!« Tož maměnka napekla.

Nazítří vzal Jurka makovníčky i s hambálků snesl starou, rzivou pušku po staříčkovi, který tuze rád si zapytlačili. Pušku dal na rameno, raneček vzal do hrsti a načároval si to k městu. Tam se zastavil u lípy, kolem které vždy jeho bratři chodili ráno na procházku. Makovníčky pozpřívazoval do její košaté koruny a čekal, až uvidí bratry. Za chvíli je uviděl, jak špacírují a baví se o kšeťtě. Tož vzal pušku, zamířil do koruny a bác — makovníček spadl dolů. A zase vystřelil, a další makovníček spadl na zem. Zatím došli bratři až k němu a ptali se ho, cože to dělá. A on jim na to: »Víte, páni, to je čarodějnická puška. Dyž střelím do koruny lípy, spadne makovník.« A bác. A zase jeden makovníček byl dole. Bratři ho ochutnali a viděli, že je tuze dobrý. Pak zkusil starší vystřelit, a hle, i jemu spadl makovník. Hleděli potom oba do koruny, ale lišácky skryté makovníčky neuzřeli.

I zachtělo se jim divotvorné pušky, mrkli na sebe a starší řekl: »Poslyš, muži dobrý, neprodal bys nám svou pušku?« Jurka nejprve odmítal, poukazuje na to, že puška je jeho jediné živobyť. Ale pak si pláclí a Jurka dostal za pušku deset tisíc renčáků.

Jak měl Jurka peníze v ruce, mastil si to honem domů. Bratři zatím pokračovali v procházce a vyprávěli si, kolik peněz nadělají se zázračnou puškou. Mladší dostal chuť na makovníky a když došli k jiné lípě, střelili do větvi. Ale jenom listí a halouzky spadly. »Snad se nám makovník zakutálel. Zkus ty střelit.« Tož střelil druhý a zase leda listí a větvičky spadly na zem. Tak poznali bratři, že je ten člověk napálil. Vrátili se nazlobení do města a ještě měli strach, aby se to na ně nedověděly ženy.

Jurka nakoupil za ty peníze pole a hospodařil dál se svými rodiči. Vedlo se jim už lépe, ale bratři přece nepřišli na návštěvu.

Přešlo pár roků a bratrů neuzřeli. Tož je šel Jurka po druhé napálit. Vzal si slušné ošacení, jenom klobouk si vzal starý a děravý. Ve městě se domluvil s hostinským, co udělá a zaplatil mu. Pak si to zařídil ještě v druhé hospodě. Potom šel ke svým bratrům co bohatý cizí obchodník a pozval je do hospody, aby si popovídali. Bratři rádi popíjeli na cizí rád. Přijali ochotně jeho pozvání. V hostinci seděli, povídali, pili dobře, dobře jedli, až poznal Jurka, že propadla záplata, kterou včera dal hostinskému. Tu řekl: »Pane hostinský, platit!« a zatočil širákem. Hostinský přijde a povídá, že vše zaplaceno. Tož podivili se bratři. Jurka je pak pozval do jiného hostince, aby ukončili rozprávku. A zase jedli a pili co hrdlo ráčilo. Před placením Jurka zatočil kloboukem a nemusil opět nic platit. Tu povídá mu starší bratr: »Proč točíte tím klobučiskem?« — »Vždyť vidíte, celý oblek mám krásný,« odpověděl Jurka, »jen klobouk je starý a děravý. To je klobouk čarodějny. Když s ním zatočím, nemusím v žádné hospodě nic platit. Pohleďte, teď objednám ještě tři sklenky vína a nezatočím.« Udělal tak a musel přirozeně zaplatit, protože už byly navíc. I zachtělo se bratrům čarodějnického širáku, vždyť často po světě jezdili a v hospodách platili. Tu mrkli na sebe a starší řekl: »Hleďte, pane drahý, prodejte nám svůj klobouk.« Domluvili se a pláclí si na deset tisíc tolarů.

Jak měl Jurka peníze v ruce, utíkal zase honem domů. Prodal skrovné horské hospodářství na Valašsku a koupil si pěkný grunt na Hané. Rodiče vzal s sebou a staral se o ně dál. Po čase se i oženil. Vzal si děvče sice nebohaté, ale zato tuze všemi mastmi mazané. Zatím bratři chtěli vyzkoušet divotvorný klobouk. Vzali do hospody své ženy a poroučeli, až se stoly prohýbaly. Když už se jim zdálo, že by bylo hříchem více břicha rozepírat, povídá starší bratr své paníče a švakrové: »Dejte pozor. Teď budete vyvalovat očiska!« A opravdu. Starší bratr zatočil kloboukem a povídá: »Co jsme dlužní, pane hostinský?« — »Počkejte, jen co křidu najdu,« nato hostinský. V bratřích hrklo.

Zkusil ještě mladší bratr kloboukem točit, ale už tu byl hostinský a počítal, až hlava brněla. A teprve co uslyšeli oba chudáci doma, od paníček!

A zase uběhlo pár let a bratři se nedali vidět u rodičů. Tož do-

mluvil se Jurka s ženou a šli je ještě jednou napálit. Pozvali opět bratry do hospody a žena schovala pod sukni pytlík dukátů. Pili, hodovali, kouřili, že by mohl pantoky věšet, rozprávěli, ale Jurka se bratrům zase nedal poznat. Když měl Jurka platit, vzal cep, který měl s sebou a klepl jím ženu. A tu s ní spadl dukát. Klepl po druhé, spadly dva. Klepl po třetí — spadla jich hrstka. Podivili se bratři a ptali se ho: »Jaký je to cep?« — »To je divotvorný cep. Když s ním klepnu ženu, spadne s ní dukát.« Chtěli se bratři pohojit z minulých ztrát, i zachtělo se jim čarodějného cepu, mrkli na sebe a starší řekl: »Velmožný pane, prodejte nám ten cep.« Dohadovali se na pěti tisících dukátech, ale Jurkova žena povídá: »Blázníš, muži, tak lacině se zbavíš naší jediné obživy?« Tu přidali bratři a dali deset tisíc dukátů.

Jak měl Jurka peníze v rukou, zmizel rychle i se ženou. Bratři pak přišli domů, cep měl starší bratr. Rozehnal se jím doma a klepl jím ženu. A nic. Žádný dukát necinkl o podlahu. Klepl po druhé a zase nic. Tož dozlobil se bratr, rozmáchl se a praštil ženu jak mohl. Vykřikla a spadla. Půjčil tedy cep mladšímu, aby zkusil on štěstí. Ale jeho žena nečekala. Po druhém klepnutí utekla a křičela z plna hrdla, že oba bratři zbláznili.

Jurka pak přikoupil ještě pozemků a měl pak takové usedlisko, že většího nebylo na celé Hané. Často ho žena naváděla, aby ještě něco vyvedl nezdárným bratrům, ale on je už nechal na pokoji. »Čerta můžeš svítit třeba v devíti kostelích, anděl z něho jakživ nebude,« říkával. Staral se pak o své rodiče sám až do smrti. (Z Radkova.)

Poslední čarodějnice.

Když už byly čarodějnice vrchnostenským úřadem zakázány a nikdo na ně nevěřil, objevila se najednou v Bezuchově ještě jedna. Tož byla to chudá robka, bydlila v pastoušce a kromě dvou koz neměla na světě nic. Jak došlo k tomu čarování, zbohatla a dostala se do takové vážnosti, že ji největší sedlák usadil na výměnku.

Šel jednou večer hospodář Mozola z lesa a cestou se chtěl podívat na jetelinu. Když už byl skoro u pole, uviděl tam jakousi babu. Dožral se, protože myslel, že mu vyžíná jetel. A už se chtěl na ni rozkřiknout. Ale jak přišel blíž, uslyšel, jak si robka cosi brumle a viděl, že za sebou táhne trávníci. Pantáta Mozola byl ještě staré víry a tož to v něm hrklo, otočil se a mazal domů. Chudera babka o tom nic nevěděla. Zpívala si dál jakousi starosvětskou kostelní písničku a žala jetelinu pro kozy.

Sedlák došel domů a vidí hospodyni stloukat. Hrklo v něm po druhé a ptá se: »Jak dlouho už vrtíš to máslo?« — »Ale už dobré tři hodiny a pořád to nejde. Jenom jakási zelená pěna se tam dělá,« řekla mu hospodyně. A to už měl sedlačisko strach. Za chvíli přišla děvečka z chléva, že straka nechce dojít, a že jí z huby tečou sliny. Polekal se Mozola a honem pro babu. Ta chudera seděla doma, sedlák ji tuze vylekal, ale když z ní chtějí mět lidé čarodějnicí, tož co by si nepomohla? Krávu okouřila lesním kořením, kolem máselnice uvázala zástěru a máslo bylo hned. Už tím vzbudila úctu v celé dědině. Když se jí pak ještě pár kousků podařilo, zůstala ve velké vážnosti až do smrti, jako poslední záhorská čarodějnice. (Z Bezuchova.)

Strašidlo.

V Bezuchově měli slavnou muzikantskou bandu. V celém okolí nebylo muziky, svatby, pohřbu, ani jiné slavnější příležitosti, která by se bez nich obešla. Byli sice leda čtyři, ale vydali aj za velkou vídeňskou kapelu. Tož jednou se vraceli domů ze slavné svajby fojtovy dcery; čtyři dny trvala, tuze dobře se poměli a velké uzle výslužky si nesli domů. Když přišli k lavce před Bezuchovem, zastavil se primárius, a jak byl, jako všichni, trochu víc nachmelený, povídá:

»Víte co, bratři; slibme si, kdo nejspíš umře, že bude tady u té lávky strašit.« Zasmáli se a plácli si. Za chvíli se rozloučili a šli domů.

Za rok se zase vraceli z muziky z té strany, ale už byli leda tři: primárius už půl roku odpočíval za bílou zídou. Tož vzpomněli si na daný slib a jeden povídá: »To su zvědav, esli nám primáš dostojí slovu.« — »Mrtvých nech v pokoji,« nato druhý, bázlivější. — »E co, šak on nám nic neudělá.«

Zatím došli k lavce. A zas ten první: »Antošu, si tu?« — A tu uslyšeli zřetelnou odpověď: »Bať su.« Muzikanti se dolekali a nečekali, až se jim bývalý kapelník objeví. Vzali nohy na ramena a mazali, až se jim za patama prášilo. Všichni to pak odstonali, jeden tak, že ho museli zaopatřit. (Z Bezuchova.)

Hastrmanovy kousky.

Jel jednou jeden forman z Holešova na Rusavu. Když přijel k zátočině »za forotó«, zastavil ho jakýsi človíček, aby ho svezl. »Tož si sedni,« povídá chasník. Tož jeli. Za chvíli človíček slezl, poděkoval a dal formanovi dvě šestky za svezení. Forman je schoval do kapsy a v Rusavě se stavil v hospodě. Dal si štamprlu rezné a když jí vypil, sáhl do kapsy pro ty dvě šestky. Místo nich tam našel dvě ořechové skořápky.

Strýc Pospíšil z Radkova jeli jednou do města. Jak jeli potokem, vyndal jim hastrman zákolníček a kolo vzala voda. Na prázdnou nápravu si sedl hastrman a tak jeho čarodějstvím vůz nespádl. Už ujeli hodný kus, když se strýc ohlédl a zmerčili hastrmana. »Co ty, potvoro jedna, se vezeš,« rozkřikli se a milého hastrmana cásli notně bičem. Ten nečekal, až dostane po druhé a zmizel. Ale tím spadnul vůz a strýc se museli vrátit hledat kolo. Nenašli je a nepřeji nikomu slyšet, jak nadávali.

Když si hastrman šíje fráček nebo botky, dělá to jen v noci a sedí při tom na kopce sena. Ta kopka nechce potom za živý svět uschnout. Staříček Macůrek z Radkova měli takový cípek louky u potoka. Sušili tam seno. Všecky kopky už byly pěkně suché, jenom jedna se dala

ustavičně ždímat. Tož se staříček dopálili a rozhodli se nešťastnou kopku hlídat. Sedli si k večeru pod kopku. Nebáli se: na strašidla měli klokočový růženec a šikovnou sukovici. Setmělo se. Měsíc nesvítil, jenom hvězdy blikaly jako bludičky. Staříčkovi se zdálo, že na něho mrkají. Za chvílku vylezl ze zátočiny vodník, vyškral se na kopku, pod kterou seděli staříček, navlékl do jehly žabí vlas a chtěl začít spravovat natržený šos. Ale nebylo kale světla, a tak hastrman povídá: »Svítte aspoň vy mladé, dyž ten staré nechce.« Staříček vyskočili a pohladili ho sukovicí. »Já ti posvítím!« Hastrman se polekal, pustil jehlu i kabátek a utíkal, jak by mu paty pálil. Od té doby dal staříčkovým kopkám pokoj. (Z Radkova.)

O dvanácti černých princeznách.

Byl jednou jeden chudý sedlák. Ale co mu Pán Bůh ubral na majetku, přidal mu na dětech: každý rok se mu narodil chlapec. Tak to šlo, až jich měl dvanáct. Tolik krků živit není žádná maličkost, a proto, když už byli kluci trochu větší, šel sedlák ke králi, aby mu je pomohl živit. Milostivý král se smiloval nad ubožákem a slíbil, že se mu o syny postará. Vzpomněl si totiž na starodávné proroctví, že se v jeho říši z jedné matky dvanáct synů narodí, kteří se všichni stanou králi. Nakázal sedlákovi, aby mu své synky přivedl, že je zařadí do vojska. Tož uplynul nějaký čas a král vedl válku se sousední říší. V té válce se jedenáct starších synů ukázalo velice statečnými. Udělal z nich král důstojníky a obdařil je svou přízní. Jen nejmladší syn zůstal prostým vojákem. Po slavném vítězství se však bratři nudili. Byl mír, služba lehká, nevěděli co dělat. Tož nesluší se bojovníku trávit čas ve freji a lenošení. Tak se rozhodli potají opustit dobré bydlo a přátelského krále a zkusit mladou sílu v netušených příhodách.

Zvolili si nejmladšího vůdcem, neboť, ačkoliv zůstal prostým vojákem, byl z nich nejchytřejší. Slíbili mu poslušnost. »Dnes o půlnoci vezměte své koně a výstroj, sejdeme se u ohořelého dubu! Tam rozhodnem, na kterou stranu pojedem.«

Večer se zkalilo nebe a rozpoutala se nesmírná bouře, jako by i živly chtěly bratry zadržet. Okna královského paláce sténala pod nárazy víchru a král sám se chvěl zimou i strachem v trünním sále, obklopen svou družinou. V půlnoci však všech dvanáct bratrů stálo u rozbitého dubu. Už samo místo, kdysi prý pohanské pohřebiště, proslulo co rejdiště nečistých duchů. S věže zámku ovzalo se dvanáct úderů. Jedenáct bratrů se zachvělo. S nebe sjel blesk a svým mrtvolným jasem ozářil na chvíli kraj a zabořil se do zuhelnatělého kmene starého dubu. Nejmladší bratr se pokřižoval a vyhodil do povětří svoji čepici. Vítr ji chvíli nesl na svých křídlech, pak klesla. Na půlnoční stranu od bratrů. Pokřižovali se všichni, pak beze slova vyrazili. Dvanáct mlčelivých černých stínů v moři tmy. V oparu ranních mlh táhli řadou už pěkných pár mil od města.

Mnoho hor přešli, mnoho řek přebrodivi, stále však dále k půlnoci jeli. Přišli pak do nesmírného lesa, kde stromy rostly až do nebe, stále

však jeli dál a dál k půlnoci. Les prostíral se před nimi, nesmírný a tajemný a ani tvorečka božího neuzřeli. Vyjeli pak na široou pláň, močálovitou, jen mechem porostlou, kde šedivé ticho rušilo jenom vyťi obrovských vlků, kteří za šera svýma zelenavýma očima plašili bratrům koně. Nezastavili se tu, stále však jeli k půlnoční straně. Močál stal se ještě hltavější a už i se sluncem se rozloučili. Tmou nesmírnou stále však k půlnoci mířili. Zahynou?

Už myslili, že ztraceni jsou v tom kraji pustém, když tu v dálce zahlédli třpyt zlata nad slunce jasnější. I jeli ještě sedumkrát sedum dní a nocí (vlastně to byly jen dlouhé noci), až přijeli ke krásnému zámku se zlatou střechou, jejíž třpyt je zlákal. Zámek byl obehnan kol dokola třemi převysokými zdmi a třemi přehlubokými příkopy. Ve hradbách byly zavřené brány, nad příkopy trčely zdvižené mosty. Tož dojeli bratři k prvnímu příkopu. Nejmladší máchl mečem, i spadl most, máchl po druhé, otevřela se první brána. Tak překonali všecky překážky a dostali se do hradu. Tam v mramorové stáji bylo u úbělového žlabu dvanáct zlatých kruhů a obrok pro dvanáct koní. Tu přivázali své koně a šli dále. Prošli nádherným nádvořím a vstoupili do večeraďla. Zde našli dvanáct talířů s připravenou chutnou krmí. Pojedli a pak prošli celý zámek a nevycházel z údivu. Pozdě večer rozkázal nejmladší: »Bratři, teď půjdete spát. Já zůstanu na stráži.« Bratři ihned ulehli a za chvílku spali, jak by je do vody hodil. Nejmladší bděl. A tu o půlnoci zarachotily mosty, zaskřípaly brány a dvanáct černých kočárů projelo nádvořím. Dvanáct kočů v černých livrejích otevřelo dvířka a z kočárů vystoupilo dvanáct černých princezen. Vstoupily do večeraďla a pojedly tu. Nejmladší bratr byl jako u vidění. Rázem jedné hodiny s půlnoci princezny odjely.

Na druhý den sdělil nejmladší ostatním bratrům své pozorování. Rozhodli se bdít příští noc všichni. Další noc se osmělili a vstoupili do večeraďla, právě když princezny jedly. Mezi princeznami bylo dvanáct volných míst. Tož sedl si nejmladší bratr k nejmladší princezně a ostatní bratři podle stáří k ostatním. Mezi jídlem zeptal se nejmladší bratr své soustolovnice, proč jsou princezny černé a proč vždy ze zámku odjíždějí. Princezna mu řekla, že byly zaklety zlým čarodějem, který je tuze trápí. »Kdo by vás mohl vysvobodit?« vyzvídal dále. »Jen dvanáct junáků z jedné matky zrozených.« — »Hle, nás je dvanáct bratrů. Jak vás lze vysvobodit?« — »Tři noci musíte s námi lože sdílet, bez jediného slůvka promluvení, bez jediného doteku.« Nejmladší oznámil vše bratrům a rozkázal jim, jak se mají chovat.

Druhý den ráno se všichni radovali, neboť princezny zbělely až po pás. Po druhé noci měli ještě větší radost. Princezny byly už bílé až po krk.

Toho večera byla hostina už veselejší, protože se všichni těšili na vysvobození princezen. Bratři popíjeli víno. Rázem jedenácté šli spát. Nejmladší bratr měl neklidnou noc. Trápily ho zlé sny a o jedné hodině noční ho vzbudila strašná rána. V zámku byl příšerný hluk, země se chvěla, po stěnách tancovaly příšerné stíny, na podlaze vyskakovaly barevné ohníčky. Zeptal se princezny, která už byla celá bílá:

»Co se, probůh, děje?« — »Tvých jedenáct bratrů zhřešilo a mé sestry zůstanou černé.« — »A ty nejsi vysvobozena?« — »I já musím s nimi odjet. Sbohem, junáku!« — V tom se rozlétly dveře a obrovská ruka uchopila princeznu a zmizela. Ještě zasténaly kladky mostů a pak bylo ticho.

Nejmladší bratr prošel zámek a našel své bratry zkamenělé. I ve stáji říčel jenom jeho kůň, ostatní byli taktéž zkamenělí. I osedlal svého koně a smuten se rozejel hledat a vysvobodit svou princeznu a bratry. Jel, času neměřil, cesty nepočítal. Jel přes hory a doly, až kleslo pod ním věrné zvíře. Posteskl a šel dále pěšky. Za chvíli však přiletěl za ním orl, aby se vrátil a rozdělil tělo svého koně mezi orla, lišku, kočku a komára, protože ti se nemohou dohodnout. Vrátil se tedy a dal orlovi maso, lišce kosti, kočce pajšl a komárovi krev. Zvířata mu poděkovala a orl mu řekl: »Zato, žes nás tak dobře podělil, dám ti své pírkó. Když dáš to pírkó pod jazyk, proměníš se v orla.« I ostatní ho obdarovali. Liška mu dala chlup, kočka taky a komár mu dal nohu.

Tož dal si pod jazyk orlí pírkó a změnil se hned v orla. Mocnými rozmachy křídel se vznesl až k nebeské klenbě. A letěl, letěl. Tvář země pod ním stárla, když letěl nad horstvy-vráskami. A moře přeletěl máchnutím křídel. A zase hory a potom zas černé, vzduté moře, tak ohromné, že také rozsáhlosti jinde v světě není. Až ušel pod sebou měděný ostrov a na něm vysokánskou ocelovou věž. Tam u okénka seděla jeho princezna a plakala. Tož dal si pod jazyk komáří nožičku a změnil se v komára. Škvírou v okně se prosmýkl do věže a proměnil se zase v člověka. Objal princeznu, ale ta ho honem posílala pryč, že by ho čaroděj zabil. »Cožpak ho nepřemohu?« ptal se. »Nikdo ho nepřemůže, je nesmrtelný,« vysvětlila mu princezna. »Až přijde,« řekl jí, »zeptáš se ho, kde je jeho smrt.« Pak se změnil v komára a zalezl pod podlahu. Sotva zmizel, přiletěl čaroděj a hned povídá: »Čuchám, čuchám člověčinu! Kdopak to tu je?« Princezna ho utišovala: »Nikdo. Však se podívej.« Čaroděj se upokojil. Princezna mu podala jídlo: půl centu železa. Přisedla si k němu a vískala mu vlasy. Pustil se do jídla a potom se ho princezna zeptala, kde je jeho smrt. »No, tebe se bát nemusím. Tož ať to víš. Sedumkrát sedum set mil odsud je les, tam rostou stromy kořeny do nebe. Tam stojí na palouku domeček na kuřích nožičkách. Na půdě na trámě sedí stará, bílá, tuze moudrá sova. Kdyby tu sovu někdo zabil, bude z ní slepice, z té myš a v té myši je drahokam. Kdyby ho někdo nabil do této pušky a po mně střelil, zemřel bych.« Brzy čaroděj zase odletěl.

Nejmladší se rozloučil s princeznou a co orl letěl do tajemného lesa. Tam ještě co orl roztrhal hned sovu, co liška slepici, co kočka myš. Pak co orl vzal drahokam do spárů a letěl zpět. Ve věži nabil pušku a jak přišel čaroděj, bác! Země se zachvěla, moře zaskučelo, svět se princezně i jemu zatočil v očích. Když se probrali, byli v princeznině zámku, obklopeni ostatními princeznami i bratry. Tož potěšila se junácká srdce. Rozdělili si obrovskou říši a pozvali k sobě staré rodiče. Měli se se svými princeznami velice rádi a jsou-li ještě živi, milují se dosud.

(Ze Soběchleb.)